

Usoda ka-li.

Spisala Márica.

isto navadna, vsakdanja, vsakemu znana povest. Videla sta se in se ljubila, obetajoč si večno zvestobo. Predstavila ga je svoji prijateljici, katera se je veselila navidezno njiju sreče, a ga je vabila zvito k sebi, videč v njem »dobro partijo«. Premotiti se je dal; izneveril se je prvi ter peljal drugo k oltarju. Sklenil je s tem najnesrečnejši zakon; on ni bil za-njo, ona ne zanj.

Poročila se je tudi ona, ki jo je zapustil, samo iz jeze in osveteljnosti. Vzela je moža, ki je bil popolnoma nasproten nje vzoru, in zopet je mašnik odpustil dve bitji tako različnega mišljenja, tako neenakih src, da ni bilo upanja, da se te duši kdaj zedinita . . .

Usoda je menda to, ki se igra z nami kakor veter z neznatnimi prašnimi atomi, a mi moramo biti močni in krepki ter ne obupati; ne smemo se udati, ampak živeti, kakor nam velewa zdravi razum in vest naša. Usoda nas more tretji, mučiti, tudi telo naše uničiti, a duha našega ne upogne nikdar proti naši volji!

* * *

Sveti Ivan ni imel do onega leta še nikdar toliko letoviščnikov. Dasi se na prvi hip vidi jako čudno, da prihajajo ljudje iz mesta tako blizu na deželo, je vendar to za Tržačane jako ugodno in pripravno. Kraj nima ni bistrh rek, ni temnih gozdov, niti posebnih izprehajališč. Vabljev je Tržačanom edino in samo zato, ker je blizu mesta in vendar na deželi. Meščanom pa, ki so vedno v zaprtem, zaduhlem zraku, de kaj dobro sveži, čisti svetoivanski zrak, ki veje s hribov po prijetni zeleni dolini.

Pripravno pa je zlasti tudi to, ker so žene in otroci tu na letovišču, ne da bi bili ločeni od moža in očeta, ki opravlja svoje posle v mestu kakor prej, samo da ima zdaj četrť ure več hoda. Ob nedeljah popoldne, pa tudi ob drugih večerih se zbirajo letoviščniki, ki so stari znanci, ali so se seznanili zdaj v tej ali oni vili.

Življenje, veselje, vik in krik živahnih ljudij, ki se pridno opirajo na izrek, »da je na deželi mnogokaj dovoljeno, kar v mestu ni«, se razlega tedaj v obližju. Tu se govori, razpravlja in laže vse vprek; pa

naj se le, saj črez jeden mesec ali dva je tako vse končano, in potem kdo ve, kdaj se zopet srečajo!

* * *

Refren zaljubljene italijanske pesmi iz pijanega grla na cesti me je prisilil, da sem vstala nevoljno od svojega dela, da bi zaprla okno, skozi katero mi je prihajal tako ljub večerni hlad. V tem je pa že oni na cesti umolknil, in tiho in mirno je bilo zopet po samotni cesti.

Naslonila sem se na okno ter obrnila pogled svoj na zvezdnato nebo, ki je bilo onega večera posebno krasno. Veličasten je vselej za-me ta pogled, in nagledati se ga ne morem tako brzo.

Vse te zvezde — toliko svetov, izmed katerih jih je mnogo večjih od naše zemlje — vsi ti svetovi so nanizani navidezno na tako majhen obok! Na milijone svetov je samo na tem prostoru, katerega vidijo naše oči! — Ona dva sta tudi govorila danes o zvezdah, in ona mu je dejala, da bodeta tam gori srečnejša . . .

— »Kako me zanima uboga gospa Poljakova! Poznam jo že več časa, ker se srečujeva že dobra dva meseca tudi po dvakrat na dan. Bleda je in videti je tako nesrečna, ubožica, gotovo zato, ker ve, da je neozdravno bolna. Pa še nekaj družega jo menda teži! Oh, ona, pa na strani takega moža, takega harlekina! Vesela, prav vesela sem bila, da sva se spoznali, in ljubo je bilo menda tudi njej, da sva se. Simpatije se navadno ujemajo.

Preživela sem precej dobro ta božji popoldan; saj je ob nedeljah tako žalostno in dolgočasno, dasi vse mrgoli mestnih ljudij in svira godba vse popoldne v gozdiču. Ne vem zakaj, a res je, da to, kar se mi zdi druge dni lepo, mi ne ugaja o b nedeljah . . .

Tudi pri maši je bila ob deseti uri s svojo hčerko, in kako je molila! Pobožna, jako pobožna se mi vidi, morebiti išče v molitvi tolažbe in moči. Zakaj ne morem moliti tako iz srca tudi jaz? Mislim, da bi že mogla, ko bi bila — Bog me varuj — tako nesrečna!

Tako sem premišljevala, zroč v zvezdnato divno nebo, ko se oglasi na cesti drug pijanec. Hotela sem zapreti okno in zbežati, ko zaslišim druge korake in več glasov. Videti jih nisem mogla, ker je bil mesec — majhen srp — že zašel tam za gozdičem, a znala sem, da so to oni, ki se vračajo od tam gori, kjer smo bili popoldne skupaj.

»Živio Slovenci!« jih pozdravi dobrovoljno pijanček, in ker ne dobi odgovora, se mrmrajoč jezi, potem pa zapoje prav hripavo: »Jaz pa pojdem na Gorenjsko«.

»Po tej poti še hoditi ni varno, tako skrbijo za nas ti pojedži tržaški!« je kričal, ko se je zadel ob kamen ter padel menda na kolena.

»Oho, ancora due sposi, buona sera!« je vpil proti zaostali dvojici, pobirajoč se s tal. Dobro sem vedela, kdo sta ona dva. Njen lehkoživi smeh in njegovo šepetanje, ki mi je razločno prihajalo na ušesa, ko sta šla mimo, sta potrdila mojo slutnjo. Tako sta ta dva človeka završevala ta dan, katerega popoldne naj natančneje opišem v sledečih vrsticah.

* * *

Neusmiljeno je žgalo solnce tisto popoldne, ko sem stopala počasi v breg, da preženem par dolgih ur v znani in prijazni rodbini Miličevi. Vedela sem, da pride tjakaj gotovo še več ljudi, ker Miličevi so le redkokdaj sami. Pa naj bode, sem si mislila, daheš potrebujem družbe in razvedrila; saj tudi samota ni vedno dobra.

Dobila sem res že domači hčeri na vrtu pod senčnato trto s priletnim glasbenim učiteljem in njegovo soprogo. Prišla sta bila najbrže ravnokar, tako sem sodila po tistih vsakdanjih vprašanjih, ki so običajna ob začetku posetov.

»Bravo, to je lepo, da si prišla; poslali smo baš dečka po-te, ko te zagledamo tam doli na ovinku. Danes pričakujemo več ljudi, zato sta papa in Viktor pripravila gostom majhno iznenadenje. Tudi simpatija tvoja pride, gospa Poljakova, veš,« mi je pošepnila mlajša hči skrivnostno; »to nam ni ljubo radi njega; no, pa kaj hočeš? V mestu ima gospod Poljak zmerom opraviti s papa. Imela bodeš saj priliko opazovati različne značaje.«

Pogovor se je sukal potem o dnevnih novostih, o vročini in suši, o zadnjih muzikalnih proizvodih, o zadnjih predstavah; obžalovali so, da je v Trstu tudi strankarstvo, da je občinstvo jako pristransko.

»O, zdaj gre Grudnovka sama s hčerko,« nas opomni mlajša hči, gledajoč čez visoki zid doli po strmi cesti.

»Oh, čujte, to je vender škandal, kaj ta dva uganjata,« pravi glasbenikova soproga. »Prej v gledališču in na promenadi — in sedaj je prilezel za njo celo sem na letovišče; oh, to je grozen mož, in — njegova žena — hoteč prikrivati moževe napake, gre za njim in se sili občevati z ono žensko, katere po pravici nikakor ne more trpeti. Prevelika dobrota, veste, je neumnost in bedaštvo; saj ne pomaga nič vse njeno prikrivanje, ker sta ona dva očitna dovolj. Ne vem, kateri veter ju je prinesel skupaj, in kje so se dobili po tolikih letih ti štirje — moram reči — čudni tipi.«

»Oh, gospa, pri nas; toda mi vsi to obžalujemo. Grudnovi so hodili k nam in so stanovali tudi v isti hiši. On je jako učen, olikan in omikan mož, da ga¹ je veselje poslušati; ona je pa taka, da se rada vsiljuje, in da se je zlahka ne odkrižaš. — Poljakovih pa nismo poznali, dokler ni imel papa zadeve s tovarnico, v katero je bil tudi Poljak zamotan. Le-ta je v poslih jako okreten in zveden, in zato se ga papa drži. Gotovo tudi naš papa ni ničesar zapazil; v svoji priletni najivnosti ne ve, kako poreden je svet. Prevzela sta skupaj ono tovarnico, in ker je papa že v letih, mu je Poljak sedaj desna roka.«

Ob roki domače gospe se je bližala sedaj Grudnovka, mlada, gibčna gospa v svetli, elegantni obleki, vodeč za roko krasno šestletno hčerko. Svetlo-zelenkaste oči je pretirano odpirala ter obračala na vse strani, ko nas je pozdravljala z jako prijetnim, sladkim glasom. Ko so me ji predstavljali, je dejala prav prisrčno, da jo veseli, da je že mnogo slišala o meni, ter upa, da jo gotovo obiščem v mestu. Pogovor je vodila sedaj le ona. Pripovedovala je z lahkim nasmehom in neko važnostjo nezanimive dogodbe o smešnih toaletah, o velikem zadnjem koncertu . . .

»Kako da vaš gospod soprog ni prišel z vami?« je vprašala domača gospa.

»Oh, moj mož je divjak; njemu so poseti najdalgočasnejša reč na svetu, vse to se zdi njemu premalenkostno. Rekel je, da pride proti večeru po-me, da me kdo ne odnese, ha, ha! Ana, sem sedi k svoji mami v senco,« je dejala svoji hčerki.

»Jezna sem na-te, mama, in nič te nimam rada, ker me nisi pustila, da bi šla z očetom na izprehod,« je odgovorila z nabranimi ustnicami, z nežnim jokajočim glasom deklica, braneč se sesti k svoji materi.

»Oh, ta bo tako pusta, kakor je njen oče; že zdaj mi dela velike skrbi. Če bodeš pridna, Ana, pride tudi Marija, in igrali se bodeta skupaj. Sedaj pa ne smeš na solnce, ker je pregorko.«

Zapeljala je pogovor zopet v drug tir; to ti je bil pogovor, ki ni zanimal nikogar, a mu je moral vendar vsakdor slediti, ker se je obračala z vprašanji zdaj do tega, zdaj do onega.

Prišel je še mladenič osemnajstih let, ki si je z važnostjo in ponosom vihal drobne brčice, bil navdušen za vse lepe umetnosti ter gledal prezirno na vse one, katere je imel za nižje od sebe. S svojima starejšima sestrama se je vedel kakor z otrokoma in ju je rad imenoval »nezmožni stvarci«.

Prišel je še neki uradnik z ženo in štirimi otroki od sedmih do trinajstih let.

Grudnovka se je stisnila k meni ter občevala z mano kakor s staro prijateljico, pripovedujoč mi o svojem možu, o svoji hčerki in svojem domu.

»Oh, Marija, Marija!« vzklikne Ana ter zbeži od družbe.

Po peščenih poti je prihajala gospa Poljakova, bleđa, tenka, žalostna znanka moja, ter vodila za roko hčerko, ki je menda imela kako leto več od Ane.

Urno je pogledala po zbranih osebah, zardela, tōda samo za trenotek, se ugriznila v spodnjo ustnico ter stopala počasi dalje. Ana, dospevši do nje, se je je oklenila okrog pasa in čevrljala to in ono. Gospa pa se je pripognila, ji poljubila zlate laske in položila njeno roko v roko svoje hčerke.

Za njo je prihajal njen mož, gospod Poljak, s hišnim gospodarjem.

Razgovarjala sta se očividno o poslih, in dasi je bil pogovor med njima posebno važen, je imel on vendar vedno uprte oči tja, odkoder mu je sijalo nasproti dvojje svetlo-zelenkastih očes. Rasti je bil srednje, opravljen pa do pičice jako skrbno, skoraj pretirano, in prav tako pretirano je hodil in pozdravljaj zbrano družbo. Klobuk in palico je vrtel v roki, ko se nam je pretirano klanjal ter govoril temu in onemu kaj laskavega. Belo-rdeči njegov obraz je bil gladko obrit, le pod nosom je imel dolge brke, umetno zaokrožene.

Sedel je nasproti domači gospej in Grudnovki, njegova žena pa med domačima hčerama.

Že tedaj, ko je gospa Poljakova prišla, sem se umaknila od Grudnovke, ki me je bila stisnila k sebi; nisem hotela, sama ne vem zakaj, da bi me ona videla v taki intimnosti z Grudnovko.

Pogovor je bil lehak, površen in večkrat pretrgan. Govorila sta največ Grudnovka in Poljak ter pobijala drug drugega z onimi neslanimi dovtipi in drugimi zoprnimi duhovitostmi, kakeršnih se poslužujejo ljudje, ki hočejo pokazati, kako so vajeni družbe, in kako znajo šalo pobijati s šalo.

Porabila sem priliko ter se približala gospej Poljakovi, ki se je tudi vidno dolgočasila.

»Ah, Bogdanovič, dr. Bogdanovič!« vzklikne zdaj oni ljubitelj lepih umetnostij, obrnjen proti vhodu. Starejša hči mu gre naproti ter ga dovede in predstavi za svojega bratranca, profesorja, doktorja filozofije.

Novodošlec nam je bil kakor svetel solnčni žarek ob meglenem temnem dnevu. Njega prikupljiva zunanost, prijetno kretanje, neprisiljeno naravno pozdravljanje, vse to je vplivalo na nas kar najugodnejše.

Razen Grudnovke in Poljaka, ki sta med našimi srčnimi pozdravi porabila priliko ter si govorila z očmi, smo bili vsi preoživljeni, in pričakovali smo od tega človeka, da se prične drugačna zabava, nego sta nam jo dosedaj pripravljala ona dva.

Tudi jaz, dasi sem ga videla prvič, sem se ga razveselila kakor drugi, ker sem vedela, da je to jeden tistih srečnih ljudij, ki ožive in očarajo vso družbo ter odpravijo na mah ono prisiljeno duhovitost. Nismo se varali.

Sam ni govoril premnogo, a znal je z vprašanji vse zanimati, dati vsem priliko, vmešati se v pogovor — skratka, spoznal je v hipu vse kreposti in slabosti naše.

Prehitro se nam je oglasila domača gospa, vabeč nas v veliko uto sredi vrta, kjer je bila pokrita miza, obložena z raznimi mrzlimi jedmi in vini.

Sedli smo kakor prej, samo Poljak je po čudnem naključju prišel zraven Grudnovke, Bogdanovič pa med Poljakovo gospo in mene.

»Mama, lačna sem!« — »Jaz tudi!« sta kričali deklici, ki sta se igrali do zdaj na bližnji trati.

Grudnovka je klicala svojo hčer k sebi, a ta, ne slušajoč je, se je prepirala z Marijo, ker sta hoteli sesti obe zraven Poljakove gospe. Bogdanovič se je moral, dobrovoljno se smeje, umakniti, da je prišla Ana na njegovo mesto.

»S takimi tekmeci se je težko boriti, milostljiva,« je dejal, umikajoč se.

Pojužinali smo s tisto slastjo, katero si človek pridobi v svežem, dobrem zraku po težavni poti. Govorili smo vsi vprek vsakovrstne reči, ne da bi bili začeli dolgotrajen razgovor.

»Mama, daj mi medu, masla nečem!« je prosila z jokajočim glasom Ana.

»Oh, ti otroci,« je vzdihnila gospa Grudnovka; »ti si res samo za to na svetu, da me jeziš.«

»Saj tudi ti jeziš papa, ki te mora kregati vsaki dan,« je dejala Ana, otročje očitajoč svoji materi. Gospa bi jo bila za to najivno impertinentnost najrajša udarila, a premagala se je vender in dejala, smeje se, prisiljeno: »Oh, ti otroci, ti otroci!«

(Dalje prihodnjič.)

Usoda ka-li.

Spisala Márica.

(Dalje.)

na pa se ni za to nič zmenila, ampak, dobivši medu, povlekla za sabo Marijo, in obe sta zbežali po zeleni trati.

Ostali smo še dalje skupaj ter razpravljali o politiki, o alijansah, o pisateljih raznih narodov in o velikih krivicah na svetu.

Gospa Poljakova je pokazala tu svojo izobraženost, fini vkus in trezno, razumno sodbo tako, da se je Bogdanovič v svojem živahnem pogovoru največkrat obračal do nje.

Če govore v omikani družbi o modernih pisateljih, je neizogiben — Zola. Tudi mi smo se ga lotili; Bogdanovič, domači hčeri ter »ljubitelj lepih umetnostij« so hvalili njegov izredni talent in dovršeno umetnost, do katere se je popel v pripovedovanju. Gospa Poljakova ga je pobijala, trdeč, da piše Zola prerad le grdo realnost, dasi je lepe vender-le še nekaj na svetu. »Da hoče on vzbuditi s svojim podrobnim opisovanjem gnus do strasti, kakor pravite, gospod doktor, s tem ga še niste opravičili; kajti on opisuje stvari, katerih mi niti ne poznamo, in nam tudi ni treba vedeti vseh onih pariških podlostij. Jaz vsaj nisem mogla še nobene njegove knjige do konca prečitati,« je dejala oduševljeno gospa Poljakova.

»Saj res,« se oglasi Grudnovka, »kako se človek naveliča tistih njegovih podrobnostij, njegove repe, karfijola« . . .

»Ali smem pomagati? Dober večer!« — in Gruden, višji uradnik pri sodišču, ki je to naučeno ali kje pobrano frazo svoje žene slišal že tolikokrat, stopi, prijazno pozdravljajoč, v uto.

Ironske se nasmehne, ko pogleda ženo svojo in njenega soseda, ter sede poleg Bogdanoviča, ki se je bil že prej pomaknil na Anino mesto.

Visok in slok, s podolgastim inteligentnim obrazom, z živimi, izrazitimi, svetlimi očmi, z naravnim, skoro nebrižnim vedenjem je napravljajal tak vtisek, da se mu je vsakdor čudil, kako ga je mogla očarati taka žena.

Ali to je, in ostane nerešena zagonetka usode.

Poljakova je pri njegovem vstopu še bolj prebledela; govorila je naglo in se nervozno pregibala.

»Čul sem vašo razpravo o Zoli in čakal, da jo nemočeni zvršite.«

»Mene si vender-le motil,« je dejala njegova soproga.

»Saj res, tvoji frazi je nedostajalo še jedne besede,« ji je odgovoril Gruden s fino ironijo, potem pa se naglo obrnil k vsej družbi, govoreč:

»Jaz tudi nisem za Zolo posebno oduševljen. Če čitam leposlovne knjige, jih čitam za zabavo in zato, da pozabim vsakdanje nadloge, ter da se mi duh povzdigne. Kadar pa berem njegove knjige, jih odložim bolj mračen, kakor sem bil prej; nevoljen sem, ker vidim sam dovolj slabega na svetu, pa mi še on kaže najtemnejše strani, najgrše lastnosti človeštva. Da je baš v tem velik umetnik, ne morem tajiti; toda prav tako velik umetnik bi bil, ako bi opisoval tudi lepšo realnost . . .«

»O, prosim lepo,« je ugovarjal oni »ljubitelj umetnostij«, »ali nima tudi lepih, dobrih, krasnih značajev v svojih romanih?« —

»Vidiš, vidiš, ali ti nisem rekla, da je tvoj papa? Glej ga, glej ga!« je kričala Marija, kažoč z roko gospoda Grudna.

»Oh, papa, slišiš, kaj ne, da dovoliš, da pride Marija in tudi njena mama k nam stanovat?« je kričala Ana, težko sopoč in objemajoč svojega očeta.

»Tvoja mati pa k nam, kaj ne, Ana?« je rekel urno Poljak, pa se takoj domislil, da je izbleknil nespodobnost, ki je proti njemu samemu obračala svojo ost.

Iz mrzke zadrege ga je rešil šestnajstletni Viktor Miličev, ki ni imel do sedaj časa pozdraviti zbrane družbe, pripravljajoč ji presenečenje. Šli smo za njim po visokih, ozkih stopnicah navzgor med dvema napol podrtima zidovoma. Prišedšim na vrh, se nam je izvil radosten vzklik. Žareče solnce se je potapljalo baš v morje, katero so njegovi žarki kakor za plačilo obdarjali z najlepšimi, vkusno sestavljenimi barvami. Mesečev ščip se je bil ravnokar prikazal tam nad morjem. Trst se nam je zdel, kakor bi bilo v njem vse izumrlo ali vse zbežalo k Sv. Ivanu tu pod nami, odkoder se je slišal nerazločen šum in hrup tramvaja, kočij in vsakovrstne godbe.

Viktor je bil silno jezen, da smo vso pozornost obrnili le na ta po njegovih mislih seveda malenkostni razgled ter se tako malo zmenili za njegove naprave.

»Halo, fantje, kdor doseže, tega je!« je kričal proti nekaterim vaškim mladeničem, ki so se razgovarjali na zidu.

Sredi travnika je stalo visoko, okroglo deblo, gladko oluščeno in še z milom namazano. Gori proti vrhu so visele tri butiljke, dve salami in nova, lepa svilnata ruta.

Postavili smo se v nekoliki daljavi, vsaki tako, kakor se mu je ljubilo. »Fantom« ni bilo treba dolgo prigovarjati; poskušali so drug za drugim splezati do vrha ter se polastiti te ali one dragocenosti. Toda prvi je prišel samo za meter ali dva visoko, in že se je spustil na tla; drugi je prišel do polovice, potem pa je moral odnehati. Nekateri so se popeli skoro do vrha, in malo je manjkalo, da niso dosegli razobešenih stvari, a v zadnjem trenutku so jih popustile moči, in zdrknili so zopet na mehka tla.

Trajalo je to precej dolgo, in družba se je razdelila v skupine, kakor je kdo s kom simpatizoval. Le kadar se je slišal kak vzklík, tedaj je pogledalo vse kvišku, in kadar je kdo zopet cepnil na tla, tedaj se je tudi vse smejalo.

Gruden in Poljakova sta sedla na vzvišeno mesto ne daleč od Bogdanoviča in mene. Daleč tam doli pa sta stala Grudnovka in Poljak, in od njiju je sem gori odmeval od časa do časa zvonek smeh.

»Ljubitelj lepih umetnostij« je našteval domačima hčerama najlepše slike, ki so bile razstavljene zadnjič v muzeju.

Glasbeni učitelj in uradnik, njiju soprogi in otroci, takisto gospod in gospa Miličeva so se zanimali za stavo ter sledili kretanju gibkih mladeničev. Ana in Marija sta zrlí tudi nepremično tja gori, in če se jima je kdo posebno priljubil, sta klicali, z rokami ploskaje: »Oj, da bi se mu posrečilo, da bi le splezal do vrha!« —

»Vi pravite, da ste bili vedno v Trstu, milostljiva,« je dejal Gruden svoji tovarišici.

»Vedno, saj vam pravim.«

»Čudno, da se v teh devetih letih nisva ni videla, ni srečala nikjer; saj Trst vender ni Pariz.«

»Boljše bi bilo, ko se ne bi bila našla niti po devetih letih, gospod Gruden!«

»Da, boljše, gospa; vsaj mi ne bi bili vzbudili onega neumornega črva, ki mi vedno očita in me vedno grize.«

»Oh pustite, prosim, to« . . .

»Ne bi se bil vnovič uveril, da so tudi še drugačne ženske na svetu, nego je moja soproga, po kateri sem sodil ves vaš spol, in ne smete mi zameriti, da ga nisem imel posebno, v čislih.«

»Jako laskavo za-me v resnici, ko ste me poznali prej, nego svojo soprogo,« je očitajoč dejala zardela gospa Poljakova.

»Oh, gospa, ne govorite mi o tistem času! Kaj sem jaz vedel tedaj o ženskih, in niti sedaj ne vem, kako je bilo, kako se je vse to zgodilo. Vzbudil in zavedel sem se šele, ko sem bil z njo že zavezan za življenje, ko ni bilo več povratka. Nekoliko krivde, oprostite, zadeva tudi vas, ker niste hoteli svojega ponosa toliko ukloniti, da bi se bili opravičili, ko ste slišali, kako so vas krivo obrekovali.«

»Čemu bi budili spomine in si grenili življenje, ki je že tako grenko dovolj?« je odvrnila žalostno gospa Poljakova ter se zavila tesneje v svojo ruto, ker je bila radi svoje bolezni jako občutljiva.

»Hura, salami sta moji!« je kričal jeden izmed mladeničev, ki ju je bil res dosegel. Vsi so mu ploskali, on pa se je naglo spustil doli. Kakor da bi bil drugim pokazal in odprl pot, sta takoj za njim dva druga splezala do vrha ter dobila butiljke. Preostala je samo še ruta.

»Hoj, za svojo ljubico, Tonče! Ponosna bo na-te in vesela te bode, če ji jo prineseš; halo, le pogumno!« je prigovarjal gospodar čilemu mladeniču, ki je željno gledal kvišku.

Zastonj! Poskušal je parkrat, a vselej mu je izpodletelo. Sram ga je bilo, in nič več ni hotel poskusiti. Prvi pa, ki je poskusil za njim, je srečno dosegel mehko svilnato ruto.

»Kaj bodeš z njo ti, ki še ljubice nimaš?« so mu klicali mladeniči nasproti, in dasi se je smejal, je bil vendar njegov smeh prisiljen, ko je rekel: »Jo pa dobim!«

»Vidite, milostljiva,« šepne Gruden gospej Poljakovi, »ta, kateremu bi služila, je ni mogel doseči, drugi pa, ki ne ve kam z njo — ta jo ima.« —

Ko smo že hoteli doli, je zakričal Viktor, naj počakamo še jeden trenotek.

Sedaj je začel spuščati za zidom rakete, užigati bengalične ognje ter bil srečen, presrečen, kadar se je zaslišal kak občudovalen vzklík bodisi samo otrok, ki so tekali okrog njega.

(Dalje prihodnjič.)

LISTEK.

Slovanska knjižnica je prinesla v 41. snopiču, izdanem dne 15. vel. srpana t. l., to-le povest: »Posavček«. Slika iz življenja v polpretekli dobi. Spisal Anton Sušnik. Str. 83. Cena, kakor vsakemu navadnemu sešitku, 18 kr. — »Posavček« je iz domačega življenja zajeta, mično, dasi preprosto zasnovana povest. Res, da ima tudi nekaj hib; med-nje štejemo n. pr. nekatere pretiranosti v izražanju čutov, predolge, na gledališke

Usoda ka-li.

Spisala Márica.

(Konec.)

In vi, Marija,« je govoril Gruden gospej Poljakovi, »ste res taki, da se ne hudujete nikdar nad usodo, ki naju je ločila tako bridko ter naju tako onesrečila. Marija, pred nekaj meseci ste priznali tam v mestu pri glasih one čarobne simfonije, da me ljubite še vedno. Oh, recite mi to še jedenkrat, recite, prosim vas!«

»Ali mi niste obetali, da opustite te pogovore, povejte, ali niste obetali?«

»Resnica je, a glejte, Marija, ta krasni večer, to divno zvezdnato nebo me je storilo tako mehkega, da bi se kar razjokal.«

»Močni bodite ter verujte, radi mene verujte, da se vidiva tam gori, kamor pojdem jaz kmalu!«

Pogledal jo je, ustrašil se sam svojega urnega pogleda ter rekel naglo:

»Oh, ko bi mogel biti tako prepričan, kakor ste vi, Marija, ko bi mogel tako verovati, kakor verujete vi!«

»Ali vam ne pravi sam zdravi razum, da je, da mora biti še neko življenje? Kje bi bila drugače pravica? Če bi tega ne vedela in ne verjela, bi bila jaz prva, ki bi se hudovala nad usodo, in Bog ve, kaj bi še storila! Ali jaz upam, jaz vem, da bodeva tam gori nad zvezdami srečnejša, tako srečna, kakor nisva mogla biti na zemlji.«

Rekla je to tako glasno, da se je sama ustrašila, ker sem jo jaz nehote pogledala pri teh besedah.

Tam doli je slonela medtem Grudnovka ob Poljakovi roki, se sladko smejala, ko se ji je laskal, ter rada videla, da ji je stiskal in poljuboval mehko roko.

»Oh, Ana, Anica moja!« In ovijal ji je roko okrog života ter stiskal k sebi.

»Pazite, da vas ne vidi moj stari; imeli bodete boj.«

»Ni se bati, zabava se izborno, kakor se vidi, z mojo boljšo polovico.«

»Oh, ta dva suhoparneža skupaj, jaz bi že ne bila rada sedaj tam v njihovi družbi.«

»Kaj ne, da ste, da si rajša tukaj?« in pritisnil ji je na ustnice dolg poljub, katerega je vzprejela z zaprtimi očmi.

»Oh, pojdite, pojdite!« In smejala se je tako sladko. —

Ko je bil Viktor izkazal vso svojo umetnost, sta pritekli Ana in Marija h Grudnu in gospej Poljakovi ter se jima obesili na roke, pripovedujoč jima o krasnih ognjih.

Pomudili smo se še nekaj časa v spodnji sobi, kjer nam je Bogdanovič pripovedoval resnične in izmišljene dogodke iz dijaških let ter s tem kratkočasil družbo, ki je bila že utihnila. Kmalu smo pa odšli vsi, le Grudnovi in Poljakovi so ostali še tam. —

Prešli so kaki trije tedni. Poljakova gospa se je še vedno izprehojevala proti večeru po potu ob naši hiši. Kadar sva se srečali, sva se vselej ustavili in govorili vsakdanje reči. Bila je jako potrta in slaba, in slabela je od dne do dne tem bolj, ker je vedela, da je bolna za ono boleznijo, katere ne ozdravi nihče. Mi vsi pa smo znali, da je še nekaj družega, kar jo grize: sramota, katero ji je nakopaval njen mož.

Tudi Grudnu to ni moglo ostati tajno. Svaril je radi tega svojo ženo vsaki dan, svaril na skritem in očitno, jo prosil, naj se ozira na hčerko, in ker ni vse nič pomagalo, tedaj ji je pretil, da jo spodi od hiše.

Dosegel je le toliko, da se je vrnila z njim v mesto.

* * *

Bila je nedelja in sicer ravno mesec dnij od tedaj, ko smo bili skupaj pri Miličevih.

Odpravljala sem se ravno k maši, ko potrka nekdo na moja vrata. Videla nisem, niti slišala, kdo je, a vedela sem, da je to ona, ker mi je to povedala neka slutnja, povedal duh moj, ki se je pečal z njo prav tedaj, ko je že ona bila morda na mojih stopnicah.

Odprem, in res vstopi ona — gospa Poljakova tudi z molitveno knjigo v roki. Pot in stopnice so jo bile utrudile, da je težko sopla in po gostem pokašljevala. V obraz je pa bila bleda, silno bleda.

Zvonilo ni še; zatorej jo prosim, naj mi pove svoje želje tu-le, kjer se govori bolj mirno, nego na poti.

»Brez ovinkov, gospodična,« je začela, ko sem bila sedla zraven nje. »Rekli ste, da imate jedno sobo odveč; oddajte jo meni. Čutim, da mi tukajšnji zrak dobro dene; sklenila sem torej ostati tu prav do zime. Moja Marica ostane seveda z mano za družbo.«

Kakor je bilo naravno po njenih bridkih izkušnjah, je postala nezaupna do vseh; zamolčala je torej tudi meni nasproti glavni vzrok,

zakaj da ostane še na deželi. Mož njen je bil odšel v mesto že pred par dnevi. Pobotali sva se, in veselila sem se v srcu svojem tega slučaja, upajoč, da se odtaja led v njenem srcu njej in meni na korist.

Mašnik je bil ravno pristopil k oltarju, ko vstopiva medve. Ona je položila svojo molitveno knjigo na klop ter si kleče zakrila obraz z rokami in stala tako dolgo, dolgo nepremično. Med darovanjem so peli tod toli priljubljeno pesem:

Tebi, Marija, o mati premila,
Rad bi jaz pesmico novo zapel,
Rad bi razlil ti srčna čutila;
Revež ne vem le, kako bi začel.

Ko jo slišim, se tu spominjam vsakikrat našega pesnika in kritika, ki je nekdam pisal o tej pesmi ter rekel nekako tako-le: »Če ne veš, pa molči!« Jaz pa si potem vselej mislim, da jih je pač veliko, ki bi radi mnogo, mnogo povedali, častili na nov način njo, od katere upajo pomoči; toda ne morejo, ker ne vedo in ne znajo, ali pa jim je srce tako potrto, da nimajo besed. Z orgljami in pevci pa poje to pesem vsa cerkev, mladi in stari, ženske in moški, vse vprek, da je človeku takrat tako čudno, tako dobro pri srcu.

Šele po obhajilu si je odkrila Poljakova obraz, in ko me je pogledala smehljaje, tedaj sem tudi videla, da ima rdeče in še solzne oči.

Ko prideva po končani maši do velikih vrat, je stal kakor kip tam Gruden, naslonjen ob visoki marmornati steber. Pozdravili smo se molče, in prav tako molče ji je dal bel list, na katerem je prebrala par besed, potem se obrnila vanj vprašaje: »No?«

Rekla sem, da moram po nasprotni strani od one, po kateri sta šla onadva, ker sem vedela, da imata govoriti nekaj važnega in neveselega.

Stemnilo se je bilo že popolnoma, ko slišim pod oknom glas male Marije, nje matere in Grudnov.

»Ne iščite jih, bodite močni radi hčere svoje, in k meni ne hodite več, da si ne bodeva imela ničesar očitati ter da bodeva s ponosnim, vedrim čelom gledala sama sebi in vsakomur v obraz.«

»Še nekaj, Marija! Če bi česa potrebovali, tedaj, prosim, da se obrnete na-me.«

»Hvala, ne bo treba; saj veste, da mi je moja teta zapustila toliko, da bo zadostovalo za najine skromne potrebe. Bog ne zapusti svojih otrok! Ko bi se pa zgodilo, kar sem vam prej omenila, tedaj vam priporočam svojo Marico. Z Bogom in lahko noč!«

Zastal ji je glas v grlu pri zadnjih besedah, in odšla je naglo. —

Živela je od tedaj pri meni. Skrbela sem, da jo zadovoljijo v vsem, da se ne bi vznemirjala, in včasih se mi je res zdelo, kakor bi bila pozabila vse nezgode, posebno, kadar je v svoji živahni hčerki zaznala kako novo čednost, novo lepo lastnost. A bolezen je bila vedno sitnejša, in Poljakova vedno bolj občutljiva za vsako sapico, za vsako malenkost.

Mesec kimovec se je nagibal svojemu koncu. Deževalo je bilo že mnogo; dan za dnevom je bilo mračno in oblačno.

Silno gorak jug je pihal in bolešno stokal ob oknih. Na morju je grmelo zamolklo, in bliski so švigali kakor goreče kače iz oblaka v oblak.

Mala Marija se je igrala s kockami, medve s Poljakovo pa sva sedeli na divanu ter gledali skozi zaprto okno na poigravanje bliskov tam nad morjem.

Dotlej ni še bila niti z jedno besedo omenila svojih razmer, jaz pa se ne bi bila drznila za ves svet dotakniti kočljive stvari. Marija se je jezila, ker se ji je podoba iz kock le nepopolno posrečila; preobrnila je vse skupaj in bežala iz sobe.

Poljakova je gledala za njo, še ko so se vrata zaprla; solze so ji stopile v oči, in dejala je žalostno: »Ubogo dete, kmalu bodeš sirota! —

»Glejte, ta-le list mi je dal ono nedeljo Gruden.« In pomolila mi je list, katerega je bila vzela iz molitvene knjige na mizi.

»Berite, le berite!«

Na listku je bilo zapisano: »Grem iz hiše, predno me ti spodiš.
Z Bogom, Ana.«

»Omeniti pač ni treba,« je govorila dalje gospa Poljakova, »da je šla z mojim možem ta nesrečna lahka stvar. Poleg vse svoje nesreče sem vender-le srečnejša od nje; mož, kateremu se je udala, se je kmalu naveliča, in kaj ji ostane potem? Hčer, moža in spoštovanje ljudi — vse je izgubila.«

Grom se je bližal bolj in bolj, dež se je začel ulivati, veter pa je ponehaval.

»Zastonj se vprašujem, zakaj vse to; mora pač tako biti,« je dejala skoraj sama za-se.

»In jaz sem jo blagrovala, da, zavidala, da je na strani tacega moža!«

»Ah, vi niste prej znali, kakšna je, niste znali, kako živita?«

»Poznala sem jo pač za lahko, brezznačajno žensko, toda mislila sem, da se je vender poboljšala pod njegovim vplivom.«

Zagrmelo je, da se je stresla hiša. in mala Marica je prihitela v sobo ter se skrčila svoji materi v naročje. Ta ji je pa gladila gladke, temne lase dolgo, tako dolgo, da je dete zaspalo; materi pa so kapljale iz očíj svetle solze na angeljsko glavo.

* * *

V stolni cerkvi pri sv. Justu je bila devetdnevna pobožnost na čast nebeški Devici. Ko sva bili nekega popoldne v mestu, mi pravi Poljakova:

»Hočete-li, pojdemo tja gori? Moja Marica še ni bila tam.«

Jelo se je mračiti, a po onih tržaških ulicah, koder je večer mrak, je bilo že popolnoma temno. Oh, grozne ulice! Sape ti ne dostaje, in tesno ti je pri srcu, ako se ozreš kvišku, kjer se vzdigujejo na obeh straneh visoke, okajene stene starih hiš z neštivilnimi okni, za katerimi žive ljudje, žive morda zadovoljno, ker ne poznajo drugega življenja. Oh, kako srečen, zahvalen vzdih mi je ušel tedaj iz srca, da nisem ujeta v te prostore brez zraka in brez svetlobe; kako sem hvalila svojega stvarnika, da živim med zelenjem v odprti, prosti naravi!

Gredoč nekoliko časa po strmi ulici navzgor, se obrnemo po stopnicah na levo pri jezuviški cerkvi, pridemo do jetnišnice s temnimi, omreženimi okni, pod katerimi se izprehaja stražnik-vojak. Visok zidan obok nam skriva še ono malo neba, kar smo ga doslej videle nad sabo. Srečevale nismo nikogar, le težki vojakovi koraki so odmevali po tem kratkem, skrivnostnem koridoru. Še par stopinj, in pred cerkvijo smo bile. Pod nami se razprostira vse mesto, razsvetljeno z brezštevilnimi lučmi; izmed vej košatega kostanja nam gleda nasproti mladi mesec, kažoč nam tako poredno svoje rožičke. Iz cerkve se sliši počasno, pobožno orgljanje in petje . . .

Poljakova in jaz sva molčali, obe jako ganjeni, in celo mala Marija je bila utihnula.

Gospa me je prijela krčevito za roko; naslonila se je na mojo ramo in jokala . . .

V cerkvi je bilo neznosno vroče. Ljudij je bilo natlačeno polno, da smo komaj prišle do prvega oltarja. Pot nam je tekla curkoma raz čelo in lice, in sape nam je nedostajalo. Pogledala sem Poljakovo, in zdelo se mi je, da stoji le težko. Vprašam jo, ne bi-li šle ven, a ona odkima samo z glavo, zroč molče tja na oltar, ki je bil svetlo razsvetljen. Okrog nas po cerkvi pa je bilo temno, skrivnostno.

Prišedši na vrata, se ustrašimo. Nobena ni imela ničesar, da bi se ogrnila, večer pa je bil prav hladen proti vročini v cerkvi.

Hladen jesenski veter je pihal, in hipoma so nam izginile potne kaplje raz obraz in čelo; jelo nas je zebsti. Na velikem trgu smo šele dobile voz, v katerem je Poljakova kašljala do doma, huje, nego kdaj prej.

Ko pridemo domov, nam povedo, da čaka Poljakove neka priletna gospa že dolgo. Pridemo v sobo. Jeden sam pogled, in dvojen, ah' se jima izvije iz prsij. Okleneta se in razjočeta. Bila je Poljakova mati — njena tašča.

Pregovorila jo je Poljakova, da ji je obljubila priti k njej v mesto, ker je slišala, da je bolna, in da je zrak na deželi za njo sedaj pač preoster. —

Črez teden dnij sem ostala zopet sama v svoji samoti. — —

Narasle vode v bližnjem hudourniku so bobnele, in jesensko listje je šumelo skrivnostno po drevju.

Tedaj pa je tisti čas, ko usahne marsikatero življenje, ko odpade z listjem vred še mnogo bitij v pozabljenost!

Listopada meseca je preminila tudi uboga Poljakova soproga. Umrta je sede na mehkem naslonjaču med mnogimi blazinami. V roki je še držala majhen list z Grudnovim naslovom. —

Za mrtvaškim vozom se je pomikala dolga vrsta kočij, polnih znancev in prijateljev nesrečne pokojnice.

Iz jedne stranskih ulic pridrdra še jeden zaprt voz ter se postavi zadnji v vrsto. V njem je sedel Gruden, potrta, zroč nepremično pred-se. Prebral je bil ravnokar listič, na katerem je bilo pisano:

»Priporočam Marijo, ne pustite je očetu njenemu; z Vami pa na svidenje tam gori nad zvezdami.«

* * *

Prešla je bila zima, poslovala se tudi že lepa pomlad; gospoda v Trstu pa se je posvetovala, kam bi šla letos na letovišče.

Tudi Gruden, ki je bil malo že osivel med tem časom, je pripeljal Ano in Marijo k Sv. Ivanu, kamor je on prihitel vsaki dan takoj popoldne po končanih opravkih. Deklici sta se imeli neizrečeno radi; skupaj sta se igrali, se učili in se izprehajali.

Nekega dne prinese jeden izmed tržaških listov brzojav z Dunaja, da se je Tržačan Poljak, blagajnik pri neki banki, usmrtil, ker je zmanjkalo v blagajnici velike vsote denarja in bi bil on moral v preiskavo.

»Vdova njegova«, je pisal list, »je ostala v velikem siromaštvu uprav na cesti; zato ji je uredništvo nekega časopisa ponudilo prodajo lista v neki tramvajski postaji.«

Gruden je zmečkal list v majhno kroglo ter ga zabrusil daleč od sebe.

Ali se je mogel tudi spomina odkrižati tako zlahka, kakor lista — kdo ve?

O raznesilih.

Spisal Fr. Smolnikov.

X. Dinamit.

(Dalje.)

Zolčnati dinamiti. Do l. 1878. sta se najbolj rabila Noblov kremenčasti in Trauzlov celulozni dinamit. Želja, da bi dognal izdelovanje nitroglicerinovih raznesil še na višjo stopinjo, je dovedla Nobla isto leto do nove iznajdbe, do tako zvanih žolčnih dinamitov, ki so zdaj znani pod imenom raznesilna žolica (Sprenggelatine) in žolčni dinamit (Gelatindynamit). Vsi so zmesi iz nitroglicerina in nitrovane celuloze (navadno kolodijeve volne), torej z živim primeskom in deloma še z drugimi dodatki.

Kremenčasti dinamit ima namreč jako ozko sestavo, t. j. vzame-li se nitroglicerina več ko 72–75%, se dinamit slezi, vzame-li se ga manj, je to na kvar razpočnosti. Vrhu tega razpokne dinamit, ako trešči puškni izstrelek vanj, in pod vodo se mu izceja olje, tako da ni za torpedovke in sploh ne za pod vodo.

Ako pa se raztopi po Noblu 7–8% dinitroceluloze v nitroglicerinu, se dobi trdožolčnata tvarina, raznesilna žolica. Vzame-li se dinitroceluloze manj, je tudi žolica bolj mehka. Temu strjenemu nitroglicerinu je treba manj primesnine, nego dinamitu, da dobi trdo, plastično obliko. Na zraku posušen in strjen se razrezuje v plošče, paličice, celo tanke žice. Ploščice so po barvi in prosojnosti slične navadnemu glicerinovemu milu, popolnoma posušene pa so trde kakor rog ter sploh slične rogovini. Na navadni način zapaljeni,